

VESTNIK

Prosvetne zveze v Ljubljani.

Šolsko vprašanje.

Zgodovina. Poganski stari vek ne pozna vsakemu človeku svobodno dostopnega šolstva, oziroma izobrazbe. Izobrazba je izključno predprava višjih slojev, od katere so nižji, sužnji in podložniki, popolnoma izključeni. Vladajoči sloji se ne izobrazujejo v šolah v današnjem smislu. Za otroke najamejo bogataši zasebne učitelje, navadno sužnje; pozneje se da mladenič poučevati od slovitih pesnikov, matematikov in retorjev (govornikov) v leposlovju, matematiki in državljanskih vedah; praktične vednosti si pridobi v javni službi, ki mu je kmalu dostopna. Cilj te izobrazbe je v glavnem vzgoja za državljan; država sama pa za vzgojo ničesar ne troši.

Z nastopom krščanstva se tudi to polagoma izpremeni. Krščanstvo uči enakost vseh ljudi tudi glede na pravico do izobrazbe. Tudi ni glavni cilj vzgoje v krščanskem smislu ta, da postani človek izključno le dober državljan, marveč da se izobrazí za dobrega člana celokupnega človeštva, ki je eno bratovstvo v Kristusu, oziroma cerkvi. Glavni cilj človeka je večno izveličanje, ne samo blagostanje in napredek na zemlji, oziroma v državi. Z ozirom na ta večni namen človekov in na njegovo pripadnost k vsečlovečanskemu občestvu cerkve si cerkev upravičeno lasti pravico izobrazbe in vzgoje človeka y zveličavnih resnicah, pa tudi pravico prešinjati ves prosvetni pouk z duhom krščanstva, oziroma paziti na to, da tako domača družina kakor druge socialne skupine

(občina, dežela, država) vzgojo otrok vrše v tem duhu. V starem veku se uči verska in nravstvena vzgoja v takozvanih katehumenskih šolah, ki pripravljajo pogane k sv. krstu in jih na podlagi svetega pisma uvajajo v krščansko nravoslovje. Kmalu se začnejo v teh šolah poučevati tudi otroci. Pozneje se osnujejo tudi višje šole, kjer sloveči učitelji cerkve skrbijo tudi za izobrazbo v posvetnih vedah.

V dobi preseljevanja narodov ob razpadu rimske države in pozneje je spričo neprestanih vojsk, opustoševanj in zmed ljudska izobrazba silno propadala; cerkev pa je zanjo skrbela, kolikor je le mogla. Razun duhovskega naraščaja vzgaja cerkev, zlasti pa redovi, tudi otroke širokih slojev in sicer v farnih in samostanskih šolah. Cerkev zahteva na svojih sinodah (sinoda v Orangu, Valenci, Vaisonu; 3. vesoljni cerkveni zbor v Carigradu 681), da se take šole povsod ustanavljajo.

V zgodnjem srednjem veku je že popolnoma prodrla misel splošne ljudske izobrazbe po vsakomur dostopni in kolikormogoče brezplačni šoli. Koncil v Mainzu (813) nalaga duhovščini dolžnost, da otroke poučuje ne samo v veri, marveč tudi v branju, pisanju in petju. Cerkev tudi terja, da se mora ta pouk vršiti povsod v materinščini. Država za šolstvo slejkoprej ne skrbi. Na 11. vesoljnem cerkvenem zboru (1179) zapove papež Aleksander III., da se morajo v šole pri stolni župni cerkvi sprejeti tudi otroci siromakov. Frančiškani in Domi-

nikanci so po svojih redovnih pravilih obvezani prizadevati se za nravstveni poduk zlasti revnih ljudskih slojev. »Bratje skupnega življenja,« imenovani tudi »Fraterherji« ali »Hieronymijanci«, pa si stavijo osnovni pouk v branju, pisanju, računanju in petju kot svojo glavno nalogo. Vsaka večja cerkev, fara, samostan vzdržuje tako šolo. Cerkev ustanavlja in pospešuje bogate ustanove za osnovni šolski poduk in navaja bogataše ter občine na to, da šole vzdržujejo ter k njim prispevajo. Pouk pa je vseskozi v rokah cerkve. Nadzira ga povsod takozvani stolni sholaster. Če hoče kakšna občina dobiti pravico do lastne šole, se obrne na škofa ali celo na papeža, da ji jo podeli. Ko okoli leta 1200 vzcvetejo mesta in se pojavi potreba po širši in globlji izobrazbi v meščanskih vedah, se pojavijo mestne šole, ki poučujejo zlasti tudi računstvo, zgodovino, zemljepisje itd. Tudi te šole nadzira cerkev po škofu, oz. sholastru.

Ob reformaciji in po njej tekmujejo protestanti s katoličani glede ustanavljanja šol, zlasti z ozirom na to, da je zdaj pouk vsled iznajdbe tiskarske umetnosti postal lažji in cenejši. Katoliška cerkev nalaga na vesoljnem cerkvenem zboru v Tridentu (1545/63) duhovščini strogo dolžnost, da se briga za mladinsko vzgojo. Vsled tega se mnogobrojne sinode bavijo s tem vprašanjem in osnujejo šole v vsakem kraju; zlasti se obrača zdaj pažnja tudi na deklice in na izobrazbo učiteljic. Piaristi in Krščanski šolski bratje se za šolo prav posebno zavzamejo. Strašna tridesletna vojna, ki opustoši skoro vso Evropo, je ljudski šoli zelo škodovala, vendar pa se cerkev trudi, da misel splošne ljudske izobrazbe ne izumre in se vnovič poživi.

Odpad protestantstva od vesoljne katoliške cerkve pa zdaj že kaže svoje žalostne posledice. Protestanti so zavrgli papeža kot poglavarja v duhovnih in nravstvenih zadevah vesoljnega krščanskega občestva in so priznali vrhovno vodstvo nad duhovnim zadevami mesto tega deželnemu knezu, ki je tako postal v protestantovskih deželah summus episcopus in si lastil tudi pravico določati,

kateri veri imajo pripadati njegovi podložniki, ali katoliški ali protestantovski. Na ta način se je uničila svoboda vere in vesti in se je država postavila po samovolji versko mlačnih, nekatoliških in zgolj moči ter denarja pohlepnih knezov na mesto cerkve, da uveljavi svoj neomejeni absolutizem, ki se je bal cerkve kot najmogočnejše zaščitnice svobode in nravnosti. Da vpliv cerkve izpodkopljejo in tako ljudstvo popolnoma sebi zaslužnijo, so vladarji skušali izviti ji iz rok ljudsko izobrazbo in vzgojo. Obenem so se polastili velikega dela cerkvenega premoženja in podivjali ljudstvo po vojskah, plenitvah in grozodejstvih, tako da je bila cerkvi naloga ljudske sloje izobraževati skrajno otežkočena. Kljub temu razkristjanjevanje človeške družbe še ni tako napredovalo, da bi se mogla šola tako hitro in popolnoma Cerkvi iztrgati. Zato westfalski mir, s katerim je bila tridesetletna vojska zaključena (1648), še vedno šteje nadzorstvo nad ljudsko izobrazbo in vzgojo po šoli med izključne zadeve cerkve (Instructiones pacis Osnabricensis, art. V., § 31).

Prosvetljenska doba, ki temu sledi, skuša nadoblast države tudi nad šolstvom na celi črti uveljaviti. Države ta doba (18. stoletje) ne pojmuje več tako kakor srednji vek. V srednjem veku je vladala velika avtonomija rodbine, občine, dežele, cehov; za kulturo je skrbelo svobodno cerkev; socialne zadeve so reševale stanovske organizacije same; država je skrbela zgolj za zunanji mir in red. Zdaj pa hoče država zajeti tudi celokupno kulturno življenje. Kaj pa je ta država? To je vladar sam, njegov dvor, njegov ministrski kabinet, plemstvo, nastajajoča buržuazija kapitala. Ti hočejo zavladati tudi nad duševnim življenjem ljudstva, da ga lažje pokorijo svoji samovolji in svojim interesom, da ga vzgojijo po svojih mislih in vlijejo podanikom v glavo svoje nazore. Zato država prosvetljenske dobe uniči občino, deželno samoupravo, cehe in skuša tudi cerkev prikrajšati, kjer le more, zlasti na šolskem polju. Največ se je za to prizadeval pruski kralj Friderik Veliki (1740/86), ki se lahko imenuje oče

modernega državnega šolstva. On je hotel, da šola vzgajaj poslušne vojake, suženjske uradnike in slepo udane državljane. Za vero ta vladar, ki je stal pod vplivom znanega francoskega brezverca Voltaira, ni maral; le v toliko jo je vpošteval, v kolikor bi mu pomagala podpirati njegov absolutizem. Leta 1763. je izdal svoj »Generalni državni šolski reglement.« Predvsem uvaja pod kaznijo šolsko obveznost, česar cerkev, ki je ljudi prostovoljno pridobivala za šolski obisk, ni poznala; potem nastavlja državne učitelje in plačuje ter izdela šolski učni načrt, po katerem vsebino pouka veskozi določuje država. V Avstriji je verno posnemal Friderika Jožef II. (1765/90). Vendar je ostala prosvetljenska šola dolgo samo na papirju. Ljudstvo se je obveznosti upiralo, učiteljev država ni lahko vzgajala in plačevala, dočim jih je cerkev v svojih duhovnikih in cerkvenikih imela vedno dovolj na razpolago, predvsem pa jim je manjkala široka in globoka izobrazba. Zato se cerkveni vpliv iz šole še dolgo ni dal popolnoma odstraniti in cerkvi je zlasti nadzorstvo nad celim poukom še dolgo ostalo, od začetka kot izključna pravica, pozneje pa je država to pravico farnemu župniku takorekoč delegirala. V Prusiji n. pr. je to ostalo v gotovem obsegu še koncem 19. stoletja; v Avstriji je bilo cerkveno nadzorstvo nad šolo odpravljeno 25. maja 1868.

Liberalna šola se razvije do viška šele sredi 19. stoletja. Glavni vpliv na to je imela francoska revolucija (1789), potem Napoleonov dekret iz l. 1808, zatem pa zlasti revolucija leta 1848. Ta šola je označena po tem, da 1. uvaja prisilno šolsko obveznost, 2. da šola postane popolnoma državna, 3. da se zasebne šole kolikoromogoče omejijo, 4. da se pouk vsepovsod vrši po državnem učnem načrtu, 5. da se pouk veronauka loči od ostalih predmetov, katere podajajo učitelji v duhu naravne morale brez ozira na kakšno določeno veroizpoved. Z ozirom na to se ta šola imenuje tudi simultanska, ker jo posečajo otroci vseh veroizpovedi brez razlike. Na Pruskem se ta šola uveljavi popol-

noma l. 1850., v Avstriji pa 14. maja 1869. Avstrijski zakon je za nas važen, ker v glavnih potezah velja pri nas še danes. Popolnoma pa liberalne zahteve tudi v tej zakonodaji niso prodrle. Sicer izgubi cerkev pravico vsakega nadzorstva nad poukom svetnih predmetov, v kolikor se tiče nraštvenih smernic, vendar je preskrbljeno, da cerkev pride kolikortoliko do veljave v krajnih, okrajnih in deželnih šolskih svetih. Verouk pa podeljuje izključno cerkev po od nje pooblaščenih osebah (duhovnikih, vsaj navadno) in ga tudi le ona nadzoruje. Tudi veroučne knjige morajo biti od nje potrjene. Šolska dolžnost se razširi na 8 let, ena šola ima priti na 40 otrok v okolišu.

Cerkev je proti tej šoli opetovano protestirala. Načela verske brezbriznosti, kršitev cerkvenih pravic na vzgojo in izobrazbo katoliških otrok in brezkonfesionalnost je papež Pij IX. obsodil v Syllabusu (teze 45—48) l. 1868. Obsodil je izrecno tudi avstrijski, badenski in sardinski šolski zakon. Proglasil je za šolstvo sledeča načela:

1. Ves mladinski poduk bodisi v državnih bodisi v zasebnih šolah mora biti v skladu z nauki katoliške vere.

2. Škofje imajo pravičo nadzorstva nad tem, ali se vzgoja v ljudski šoli vrši v smislu katoliške vere in krščanske nraštvenosti.

3. Vsi učitelji na katoliških ljudskih šolah so podvrženi nadzorstvu cerkve, kar se tiče vere in nraštvenega življenja.

4. Verouk podeljuje oseba, v to svrhu od cerkve pooblaščen.

Vsled vedno večjega razkristjanjevanja človeške družbe po liberalizmu, kapitalizmu in modernem imperializmu ter militarizmu se zahteve cerkve v tem obsegu nišo mogle več uveljaviti. Cerkev je mogla za versko usmerjeno šolstvo preskrbeti le po zasebnih šolah, vendar je liberalna postavodaja šla za tem, da le-te vednobolj omeje. V Franciji je šla tako daleč, da je cerkvenim družbam (redovom) ustanavljanje šol sploh prepovedala. Francija in Italija

sta pa tudi v državni šoli ves verouk odpravili, dočim ostale dežele Evrope tega niso naredile.

Zalostne posledice liberalne šole, zlasti še popolnoma brezverske, kakor v Italiji in Franciji, so pa povzročile v mišljenju človeštva v letih pred svetovno vojno in po nji velik preobrat. Človeštvo je uvidelo, da liberalna šola pod izključnim vodstvom države, to je, državnih oblastnikov (državni šolski monopol), ki zanemarjajo verskonravstveno vzgojo in hočejo državljanse spreminiti v slepo pokorne mašine birokracije, rodi samo negativne vspehe. Liberalna šola sploh zanemarja vzgojo srca, čednosti in značaja ter ubija mladini v glavo samo kup vednosti, potrebnih za državno službo; zanemarja tudi stanovsko, kmetško, obrtniško, trgovsko, delavsko izobrazbo; ubija samodelavnost, samovodstvo, samovladstvo, čut svobodne delavnosti; služi zgolj ciljem birokratizma, centralizma, militarizma in kapitalizma. V sled tega se šolstvo danes počasi reformuje v protiliberalnem smislu; seveda ne povsod in ne v enaki meri. Če si ogledamo stanje šolstva danes, vidimo sledeče:

V Jugoslaviji skuša radikalno-liberalna vlada uzakoniti enoten šolski zakon, ki je vrhunec liberalizma. Njegove smernice so: 1. Šola je s a m o zadeva države; 2. Državne šole so simultanske, to je, akonfesionalne, se ne ozirajo v pouku na nobeno veroizpoved; podajajo zgolj naravno državljansko posvetno moralo; 3. Privatno šolstvo naj se sploh odpravi.

V Franciji obstoja taka šola od leta 1882. (zakon Jules Ferry), poslabšana s tem, da je v državni šoli tudi pouk v veronauku popolnoma odpravljen. Vendar pa francoski šolski zakon ni odpravil zasebnih šol in jih tudi ne bo, ker so zasebne šole veliko boljše od državnih. Cerkveni redovi sicer ne smejo vzdrževati privatnih šol, oziroma na njih poučevati, vendar pa jih otvarjajo v psvetnih obleki. Najboljši del francoskega naroda pohaja še danes zasebne šole. Svoboda v tem oziru je zlasti po svetovni vojni vedno večja.

Italija je imela do l. 1923. brezversko šolo kakor Francija. To je pa Mussolini odpravil in po takozvani Gentilejevi šolski reformi v šolo uvedel zopet križ in pouk v veronauku.

Nemška republika izdeluje pravkar nov ljudskošolski zakon. Njegove smernice so le-te: 1. Vsak lahko da svojega otroka v katerokoli šolo hoče. 2. Šole pa so razdeljene v tri tipe: a) verska šola, ki popolnoma odgovarja zahtevam cerkve, na kateri je torej ves pouk v svetnih predmetih usmerjen verskonravstveno; b) simultanska šola ali stara liberalna šola; vendar se tudi na njej za vsako veroizpoved posebej na zahtevo staršev poučuje tudi veronauk; c) popolnoma brezverska šola. Podrobno šolsko uredbo po teh smernicah izvede vsaka dežela zase.

Belgija in Holandija imata že popolnoma modern ljudskošolski zakon, Holandija z leta 1920. Belgija pa več ali manj že od leta 1895. Holandija podpira zasebne šole v isti meri kakor državne; tudi si ne lasti na zasebne šole nobene ingerence. Zasebne šole so enakopravne z državnimi. Državne šole niso ne katoliške ne protestantske, vendar pa morajo učitelji navajati otroke na njih h krščanskim čednostim. Verouk se poučuje na njih po zahtevi staršev od cerkve. — V Belgiji je šola občinska. Država se v zasebne svobodne šole čisto nič ne vtika; niti nadzoruje jih ne. Vsaka veroizpoved ima svoje šole. Poleg tega tudi država ustanavlja svoje šole, ki so za otroke vseh ver, vendar pa nikogar vanje ne sili.

Angleška kakor ameriška država podpira tako zasebne kakor državne šole v enaki meri.

Rusija je imela notri do leta 1800 samo cerkveno farno šolo. Nato je začel prodirati tudi v Rusijo na šolskem polju nemški duh. Vendar so farne šole obstojale še notri do zadnjega carja. Pod zadnjimi carji so na podlagi državnega šolskega zakona uredili šolstvo na deželi deželni gubernijski in ujezdni zastopi. Ta šola je bila državna, centralistična, strogo monarhistična in pravoslavna, vendar pouk v veri ni bil na posebno visoki stopnji. — Danes je boljše-

viška vlada šolo popolnoma uniformirala, ves pouk v veri odpravila in jo vodi čisto v socialističnem duhu. Učne in šolske svobode ni nobene.

Toliko o dejanskem stanju šolstva in njega zgodovinskem razvoju. Prihodnjič izpregovorimo o načelih šolstva glede na a) starše; b) cerkev in c) državo.

Načrt za predavanja.

(Sestavil za prosvetni okraj Kamnik njegov predsednik.)

(Konec.)

82. Kamničani srednjega veka. — 83. Zgodovina kamniške dekanije v nje župniji. — 84. Industrija kamniškega okraja. — 85. Slamninarstvo, zgodovinski razvoj in gospodarski pomen. — 86. Zadrugištvo. — 87. Kaj je bolje za kmeta: banka ali hranilnica? — 88. Banka, bančno pravo, menice, devize, denar. — 89. Zemljiška knjiga, sestava in nje pomen za kmeta. — 90. Borza. — 91. Državni ustavni sistemi. — 92. Monarhija — republika. — 93. Katere davke sedaj plačujemo in kdo? Davčni sistemi. — 94. Cerkev in politika (zakaj se morajo tudi duhovniki pečati s politikom). — 95. Naši voditelji na slovstvenem, znanstvenem, socialnem in političnem polju. — 96. Kaj ve zgodovina o inkviziciji na Španskem in Nemškem? — 97. Zgodovina čarovnic. — 98. Zgodovina slovenskih rokovnjačev. — 99. Cehi — strokovna zveza (zgodovina in pomen). — 100. Obrtni red. — 101. Konsum, pravice in dolžnosti članov, ugodnosti. — 102. Kaj moraš narediti, če hočeš kaj zidati, da ne boš imel sitnosti (stavbeni, cestni, varstveni red)? — 103. Kaj je konkurenčna obravnava? — 104. Postavne določbe glede testamenta. — 105. Dedno pravo. — 106. Pogodbeno pravo. — 107. Zaskroženje zemljišč. — 108. Lovske postave. — 109. Sedanje vojaške postave. — 110. Višja politika, velesile, društvo narodov. — 111. Kapital, velekapital, trust, koncern. — 112. Zgodovinski razvoj državne ustave pri nas. — 113. Državna uprava v Avstriji in Jugoslaviji. — 114. Čemu so cerkveni ključarji, kako je do tega prišlo? — 115. Kaj delajo samostani, je kaj koristi od njih, prej, sedaj? — 116. Pravice staršev in njihov dolžnosti do šole. — 117. Italijani. Nji-

hova zgodovina, kultura in značaj. — 118. Cerkvna umetnost v Sloveniji. — 119. Skrb za reveže, zgodovina dobrodelnosti. — 120. Ali so bili res kedaj slabi papeži? Papežinja? — 121. Ali so ženske res zanič? Slavne ženske iz splošne in naše zgodovine. 122. Način pokopavanja pri raznih narodih (dobah). — 123. Gospodarstvo, pametno gospodarstvo in tozadevne postave. — 124. Čebela, daj kruha čebelarju in kmetu! Pomen čebelarstva. — 125. Konserviranje (vkuhanje) sadja, mesa, sočivja. — 126. Katero sadno drevo se pri nas posebno obnese? — 127. Domača drevesnica, kako se napravi in neguje, cepi, presaja? — 128. Ali ga je res dobro en štamperl? Vpliv alkohola. — 129. Sadno vino, naprava in ravnanje, požlahntenje. — 130. Domače vrtnarstvo. Dekleta, kjer imate kaj lepih rož tudi po zimi? — 131. Kaj vse nesnaga povzroči? — 132. Človeški temperamenti. — 133. Zakaj se luna spreminja? Ali ima kaj vpliva na človeka, na vreme? — 134. Po čem se spozna, kakšno bo vreme? — 135. Potresi. Zakaj? Vulkani. — 136. Kdaj bo konec sveta? Kaj pravi veda o tem? — 137. Ali je res človek potomec opice? Razvojni sistem Darwinov. (Nietschejev nadčlovek, pravica do življenja slabotnih.) — 138. Kdor noče poznati Boga, zabrede (filozofske zmote, moralne zablodnje). — 139. Božične navade in običaji. — 140. Sredstva proti toči in streli. — 141. Električna v gospodarstvu. — 142. Zavarovanje. — 143. Kako nastane knjiga? — 144. Ali bereš knjige pravilno? Prave? Zakaj ne smem vsega brati? Vpliv tiska. — 145. Kaj je index? Ali ga ima samo katoliška Cerkev? — 146. Zgodovina biciklja. — 147. Delavske po-

sredovalnice. — 148. Poselske postave. — 149. Delavčev boj za obstanek in Leon XIII. — 150. V čem obstoji nalezljivost bolezní? Brambna sredstva. Cepljenje. — 151. Zakaj tako radi bolehajo prašiči? Najpogostejše bolezni, zdravila. — 152. Kako mora biti urejen hlev, svinjak, da bo živina zdrava? — 153. Ali mora biti gnoj pred hišo in tik pred hlevnimi vrati? Modro ravnanje z gnojem. — 154. Skupni pašniki, planšarstvo. — 155. Poljedelski stroji. — 156. Praktično računstvo za kmeta (ploskovno in kubično). — 157. Ali so obresti

upravičene? Kakšne? Kdo odira, hranilnica ali drugi? — 158. Kaj pa tobak? Ali je res tako nedolžen in potreben? — 159. Čez sedem let vse prav pride! (Domače knjigovodstvo, spravite plačane račune.) — 160. Verske, narodne in politične razmere za časa Makabejcev. — 161. Cilji vseh naših organizacij (bližnji in končni). Sredstva in pripomočki. — 162. Bistveni znak našega prepričanja, delovanja in življenja je in mora biti: Katoliški Slovenec sem! (Verska in narodna zavednost.) — 163. Olimpijske igre (nekaj in sedaj). Stadion.

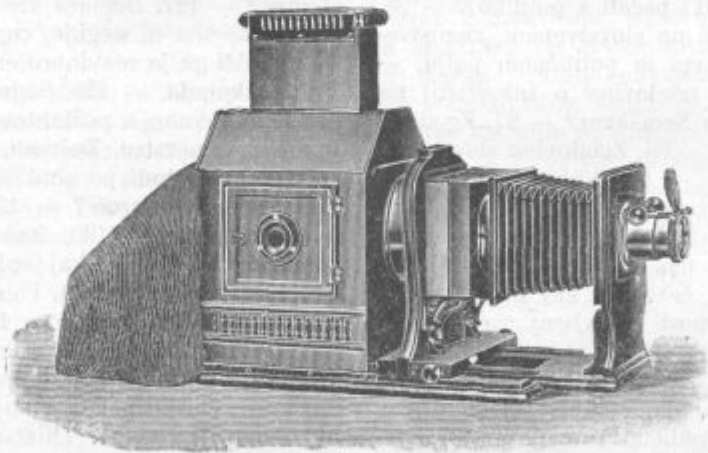

Skioptikon.

(Konec.)

Izredno važen del dobro uporabnega skioptikona je tudi luč (vir svetlobe), ki mora biti toliko silnejša, kolikor večjo, bolj oddaljeno, natančnejšo sliko želimo dobiti na platno (steno). Luči je v

rabi za skioptične projekcije (metanje slik iz aparata na steno) več vrst. Najboljša (ker najmočnejša) in najenostavnejša luč je električna in sicer žarnica ali pa obločnica.

Tip A.

Žarnica naj bo dovolj močna (vsaj 300 do 500, ako ne 1000 in več svečna). Vedno je bolje kupiti dražjo, zato pa svetlejšo žarnico, kakor pa cenejšo in manj močno. Za naše dvorane bi bila najbolj priporočljiva žarnica za 500 do 600 Wattov (polvatna), to je okoli 1000 do 1200 sveč, le kjer so dvorane posebno velike, bi bilo priporočljivo nabaviti še močnejšo.

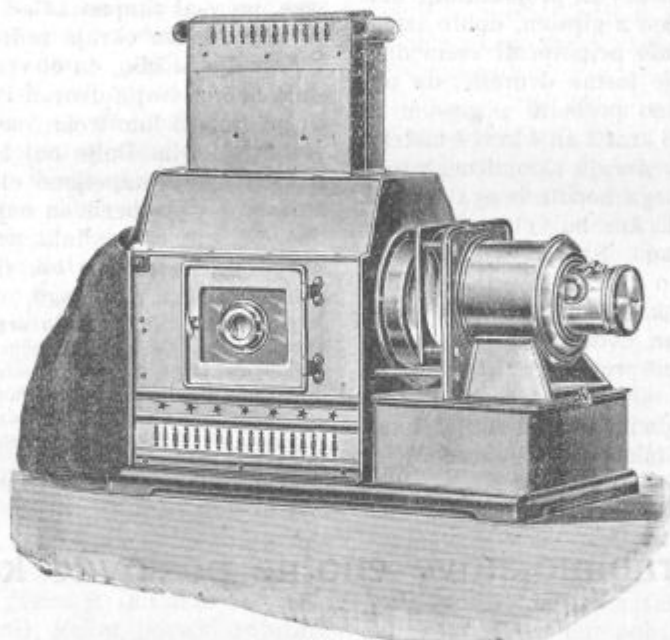
Žarnica je privita v takozvanem »Goliath« okovu. Zveže se lahko s tokom povsod, kjer je kaka žarnica, tako, da se odvijte žarnica in na njeno mesto privijte vtikalno, od katerega pelje žica do aparata. Žarnica tudi ne potrebuje reostata, kot obločnica, ako je izdelana za enako napetost, kakor jo ima tok, ki ga napelujemo vanjo. Pri teh žarnicah je treba gledati edino na to, da je dovodna žica

dovolj močna, da prenese moč toka (okoli 6 A), ne da bi se močno segrela. Pri teh žarnicah, porabi ena sveča pol Watta, 1000 sveč rabi torej 500 Wattov. Zdrži-li žica to jakost toka, o tem se je treba informirati pri elektrotehniku dotične elektrarne, ki daje tok.

Sicer pa društva, ki si hočejo nabaviti električno luč, napravijo najbolje, če se posvetujejo s Prosvetno zvezo, ali ji javijo vsaj napetost v Voltih, jakost toka,

ki je razpoložljiv, v Amperih in je-li tok istomeren (Gleichstrom) ali izmeničen (Wechselstrom), zveza pa jim bo dala nasvete, morda poslala večšega zastopnika tja in najboljše tudi nakupila potreščine.

Dočim je ravnanje z žarnico precej enostavno, je ravnanje z obločnico malo bolj komplicirano, vendar tudi ne toliko, da bi se ne mogel vsakdo naučiti. Žarnica je sicer enostavna, zato

Tip B.

pa v vedni nevarnosti, da se ubije, dočim pri obločnici tega strahu ni treba imeti, ker nima nobenih steklenih delov in plamen gori odprto. Glavna dela pri obločnici sta oba vzvoda, v katerih tičita ogljeni paličici, med katerima žari plamen. Pri obločnici je še neobhodno potreben reostat, kar sicer zviša stroške za nabavo, zato pa se nič ne ubije in ni treba ničesar na novo nabavljati razen oglja. Tudi glede obločnic je najbolje, oziroma potrebno, da se društvo, ki si jo hoče nabaviti, posvetuje s Prosvetno zvezo in ji pošlje podatke, kot je že navedeno za žarnice.

Kjer pa ni elektrike, je še najbolj uporabljiva apnena luč in acetilenova luč, vendar si za manjše slike na krajšo raz-

daljo pomagamo zadostno tudi s špiritno ali celo petrolejsko lučjo (seveda posebno v ta namen napravljeno, ne navadno).

Apnena luč daje za elektriko najsvetlejši plamen. Obstoja v glavnem iz generatorjev za plin in iz gorilnega stožca (iz apnenca). Iz generatorjev prihajajoči plin (vžgan) segreje apnenčev stožec tako, da belo žari. Plin je pa lahko dvojen: kisik in vodik, ki dasta oba skupaj pokalni plin, ali pa novejši acetilen-kisikov plin, pri katerem je nabava prvih lažja kot pri prvem. Karbid in kisikove patrone bi lahko za vse skupaj preskrbela Prosvetna zveza. Jako dobra priprava za apneno luč je »Aski« (od tvrdke Herlango).

Uporaba karbidne svetilke je dosti splošno znana, zato jo preskočim.

Luč meče povečano sliko prozornega diapozitiva na steno (platno). Kakšna naj bo ta?

1. Zelo gladka, da da čiste slike,
2. zelo bela, da da svetle slike,
3. velika (4×4 m), če hočemo kazati veliki množici na večjo daljavo vidne slike.

Najboljša ploskev za projektiranje slik je zid, prevlečen z gipsom, dobro izglajen. Zato bi bilo priporočati vsem društvom, ki imajo lastne dvorane, da pušče zadnjo steno prebeliti z gipsom in izgladiti (vsaj 3 krat 3 ali 4 krat 4 metre). Potem ne bo v slučaju skioptičnega predavanja nobenega nepotrebne iskanja rjuh, prtov itd., ker bo velika lepa stena na razpolago. Skoro vsak Ljudski dom ima veliko dvorano. Za tako dvorano je slika 2 krat 2 metra veliko premajhna. Večina dvoran pa ima veliko gladko steno nasproti odru, ki bi dajala krasne velike slike. To steno bi bilo treba samo izgladiti in prebeliti in imeli bi steno, ki bi bila vredna dvorane. Kjer

ima pa zadnja stena okna ali vrata, pa naj se na odru eno zagrinjalo prevleče stalno z belim blagom ali se pobeli zadnja stena na odru, če nima odprtin. Za silo bi tudi stranska stena služila. Dvorana naj bo temna, ker zunanja svetloba zelo oslabujoče vpliva na slike. Najboljša je popolna tema (po dnevi jo napravimo s polkni). Društva, ki nimajo svojih aparatov, naj si jih skušajo nabaviti (okoli 6000 Din vse skupaj), če ne vsako zase, pa vsaj skupno za en okraj (narede naj društva okraja zadrugo).

Najbolje bi bilo, da bi vsa društva poslala načrte svojih dvoran Prosvetni zvezi, pri tem bi bilo treba vse podatke navesti v metrih. Dalje naj bi javila društva, če imajo napeljeno elektriko (njenost jakost v Amperih in napetost v Voltih), od kje bi se dala priključiti žica k aparatu in kdaj je tok (izmenični ali istosmerni) na razpolago. L—k.

(Op. tajništva: Ko bodo organizirani prosvetni okraji, bo to s pomočjo preglednikov-revizorjev lažje mogoče doseči. Ravno zaradi popularizacije skioptikona, ki je izvrstno izobraževalno sredstvo, pa tudi dober vir dohodkov, je posebno nujna ustanovitev okrajev!)

Kako rabimo nove enotne poslovne knjige?

(Konec.)

Na vsako poslovno knjigo pritisnite društveno štampiljo pod naslov na etiketi. V Seznam članov vpišujte člane po vrsti, kakor so bili sprejeti (v sejah odbora!) za člane. V 1. predalček (ime) napišite levo zgoraj krstno ime bolj drobno, od tu malo spod in na desno priimek bolj debelo. V zadnji predalček (izpremembe) vstavite, kadar se to zgodi: datum smrti, izključitve, preselitve (kam) itd. Tudi bi bilo prav, če se vpiše, kateri čas je bil član odbornik (n. pr. predsednik 15. X. 1922 do ...). Če ima društvo nad sto članov, naj na zunanji rob zgoraj vpiše številko strani (1. 2. 3. itd.), k temu seznamu (knjigi) pa še posebno polo sestavi, na kateri so imena članov po abecednem redu, pri vsakem še številka strani, na kateri je v knjigi vpisan (da ga hitro najde, kdor

išče o njem podatke v knjigi). Vse drugo je jasno razvidno iz črt in rubrik.

V Opravilnem zapisniku vpišite: poslovno leto (letos 1923/4, ako pa ste po Novem letu imeli občni zbor: 1923); vsaka stran naj ima na zunanjem robu svojo številko (1. 2. 3. itd.); v prvem predalčku (na levi: tekoča štev.) gredo številke enega poslovnega leta od 1. dalje do rednega občnega zbora, ki zaključí poslovno dobo in otvori novo. Vsak vpisani dopis dobi svojo tek. štev., če ga dobi ali odpošlje društvo. Pri dopisih, ki jih pošljete drugam, drugi predalček ostane prazen (ali pa —). V tretjem predalu zgoraj napišite debelejši kratek naslov (odkod ali kam) in ga še podčrtajte, da vam pri iskanju hitreje pade v oči, dalje pa drobneje kratko glavno vsebino do-

pisa. (Pri odposlanih dopisih, vsaj važnejših, shranite, z vašo tek. št. označen prepis med došlimi dopisi v kuvertni mapi, ki spada k garnituri). Tekočo številko vpišite tudi na vsak (došli in odposlani) dopis, najbolje poleg datuma, ki ste ga vi vpisali (pri odposlanih dopisih na levi zgoraj, pri došlih pa, kakor vam ugaja, kjer je prazen prostor, obenem z datumom prejema). V predalčku: »Kaj smo glede spisa ukrenili« vpišite pri došlih dopisih n. pr.: v seji, ali: odstopili pevskega odseku, ali: odgovorili (kratka vsebina odgovora) in podobno, kakor ste pač storili. Ako ste svoj dopis odposlali ali na došlega odgovorili, vpišite datum odposlanja v nadaljnji predalček. V opombo pa vpišite, kar se zdi potrebno zabeležiti, a ne spada v nobeno prejšnjih rubrik (predalčkov), n. pr. sklep in datum seje, ki je obravnavala dotični dopis, ali A. a. (ad acta), če ste rešen dopis spravili, ker je njegova zadeva končno rešena itd.

Z novim poslovnim letom začnete nove tekoče številke s št. 1., dopise, ki so rešeni in zaslužijo A. a., pa povijete, zvežete, napišete letnico na ovitek (n. pr. 15. X. 1922 do 2. X. 1923) in jih spravite

V Inventarni seznam pritisnite zgoraj (za...) štampiljo društva in vpišite vsak predmet (ali tudi več istovrstnih skupaj), kakor povedo rubrike. To je delo gospodarja! Spravljen naj bo vsaj en prepis tudi v arhivu (poleg oblastveno potrjenih pravil i. dr. važnih listin). Vsako izpremembo (nakup, popravilo, prodajo, izgubo) vpišite sproti ali vsaj ob prevzemu inventarja po novem gospodarju v ta seznam!

V Zapisnik seji in občnih zborov kar po vrsti pišite tajniki na podlagi lista, na katerem ste po seji (občnem zboru) sestavili točen zapisnik seje (občnega zbora), rob na zunanji strani pa pustite prazen za morebitna popravila in dostavke (ki jih zahteva odbor, ko potrdi pravilnost zapisnika v prihodnji seji), ali pa tudi za kratke označbe vsebine zapisnika. Vsaka stran naj dobi zgoraj tekočo številko (1, 2, 3 do konca knjige). Kadar se izvrši občni zbor, vpišite kar za zadnjo sejo zapisnik

občnega zbora. Za vsakim zapisnikom seje pustite nekaj centimetrov prostora spodaj za podpise in dostavke (na zahtevo odbora).

Pri sejah pišite zgoraj: tek. št. seje, če je redna ali izredna, datum seje (n. pr. 6. redna seja — 10. aprila 1924 — od 5. do 6. ure 20 minut popoldne). V drugo vrsto: Navzoči: (imena, ime onega, ki je vodil sejo, podčrtano). Dalje: Dnevni red: (točke). Potem šele o seji, kakor se je vršila: K t. 1. (vsako točko začnete z novo vrsto, za par cm na desno odmaknjeno).

Potem, ko je odbor odobril zapisnik (v prihodnji seji) in je popravljeno ali dostavljeno, kar je morda večina pri odobritvi zapisnika sklenila, se podpišeta predsedujoči odbornik (redno je to predsednik) in zapisnikar (redno tajnik).

Zadnji del (četrti ali peti) te knjige je namenjen za Kroniko. V njej naj tajnik vsak pomemben dogodek v okviru društva kratko zabilježi. Ne piše pa naj brezpomembnih fraz, ampak predvsem številke, ki najkrajše, najbolj jasno in največ povedo. Tako o prireditvah, izletih, pogrebih, zidavi doma, nakupih, večjih škodah ali koristih društva itd.

Da ne bo tajnik pisal nepotrebnih, enostranskih, osebno pobarvanih ali celo neresničnih podatkov, naj se tudi predsednik in drugi odborniki zanimajo za kroniko ali pa prej v seji odobri besedilo, preden se vpiše v kroniko.

Knjižnici so namenjene 3 knjige. Ker mora vsako naše društvo na vso moč delati na to, da si nabavi vsaj malo knjižnico (60 do 100 knjig — v kratkem bo sestavljen strokovnjaški seznam slovenskih knjig, ki jih mora imeti vsako katol. prosvetno društvo, ker jih mora čitati vsak naš človek), je Prosvetna sprejela v garnituro tudi te tri. Nabaviti si jih torej morajo vsa društva, četudi še nimajo knjižnice, ker drugače ne dobe drugih poslovnih knjig. To jim bodi obenem opomin, naj začno takoj zbirati knjige in denar za knjižnico, brez katere društvo ne more vršiti svoje najvažnejše naloge.

V Inventarni imenik knjig se vpisuje: v predalček »Znak (številka)« tisto označbo, ki jo je knjižničar dal novo pridobljeni knjigi (n. pr. 1, ali 1 a, ali 23 b itd.). V predalčku »Koliko izvodov« se vpiše številka, koliko knjig istega naslova in pisatelja ima ta knjižnica; v opombi pa: vezana ali nevezana, izgubljena in podobno. V to knjigo vpisujete knjige po vrsti, kakor jih dobite. Nasprotno pa v drugi knjigi (Izposojilni imenik), ki jo dobe na vpogled oni, ki pridejo v knjižnico po knjige na posodo, vpisuje knjige vsako v svoj oddelek, kamor spada (pesmi, leposlovje, poučni, nabožni itd.), sicer pa popolnoma enako, kakor v Inventarni imenik. V polovico manjši Izposojevalni zvezek se napiše zgoraj ime izposojevalca v 1. (širši) predalček znak knjige, ki si jo izposodi, v 2. datum, ko jo ima vrniti (navadno čez 14 dni, torej, če si jo izposodi 1. V., se vpiše 15. V.), v 3. pa se zaznamuje, da je vrnjena, ko jo vrne (n. pr. V ali kako drugo znamenje). Ko je prvi stolpec izpolnjen, začne

zgoraj v drugem vpisavati, nato 3., potem obrne list in ima zopet 3 stolpce (skupaj za 60 knjig). Če je en list popisán, odveže trak na hrbtu in vstavi nov list semkaj, ki ga vzame od zadaj, kjer je še dosti praznih ostalo, nato zopet trak zaveže. Enako pri prejšnji knjigi, ki je s trakom zvezana. Če je porabil vse liste, naroči lahko nove, ki jih ima Prosvetna v zalogi.

Blagajniška knjiga komaj potrebuje razlage. »Dan, mesec« velja za datum prejema ali izdatka vsote, ki se jo vpiše v »Din — p« pod Prejemke ali Izdatke, kamor že spada, v »Predmet« se napiše, čemu je ta vsota, št. priloge pa: ali tek. št. iz Opravnega zapisnika, ali pa tek. št. te knjige, ki jo napišeš tudi na prilogo (potrjen račun, ček itd.), ki potrdi, odkod ali kam in čemu je ta vsota.

Po potrebi bomo o poslovanju še pisali. Prvo pa bodi za vsa društva: Še v maju si preskrbite celo garnituro poslovnih knjig. (Posameznih sploh ne dobite.)

Poslovník Prosvetne zveze.

O Veliki noči je izšel že dolga leta zelo pogrešani poslovnik. Izdali sta ga sporazumno obe slovenski Prosvetni zvezi v Jugoslaviji, ljubljanska in mariborska. S tem je zajamčen enotni razvoj v obeh zvezah, ki sta drugače čisto samostojni in samosvoji.

Nešteti mali in večji spori, kratke in dolge krize, »ustavni boji« in osebna nasprotstva, ki so v društvi delala veliko škodo, bila vzrok zastoju dela ali celo popolni stagnaciji in razpadu v nekaterih društvi, so imela glavni vzrok ali razlog v — pomanjkanju poslovnika. Pravila sama so presplošna, ne dajejo dosti podrobnih navodil za razvito društveno delovanje. Pravice in dolžnosti odbora v celoti posameznih odbornikov, odnosi društva na znotraj in na zunanaj, poslovanje in pravno razmerje odsekov, parlamentarni red in spored sej in občnih zborov, pravilno poslovanje, vodstvo poslovnih knjig, pravni odnosi

podzvez (tehničnih central) — vse to je bilo nedoločeno ali premalo jasno določeno in razloženo. Zdaj je vse to jasno določeno in obenem že (saj kratko) razloženo. (Z ozirom na razlago, vpleteno med določbe, odstavki niso razdeljeni v paragrafe, ampak v točke, številke brez paragrafov). Ustavni boji, boji za moč in pravice v društvu, se s tem izločijo iz društva in prepuste občnim zborom zveze, kar bo društvom v veliko korist. Osebni boji, intrige itd. se bodo zmanjšali in možnosti nereda, stagnacije, nazadovanja zelo omejile po poslovniku, ki odmerja jasno in pravično medsebojne odnose, delo, pravice in dolžnosti, zahteva gojitev skupnosti, vzajemnosti, delitev in harmonijo dela, spaja na demokratičen način potrebno enotnost društva z zaželjeno avtonomijo odsekov, varuje avtoriteto izvoljenih mandatarjev in svoboščine članov. Najvišja misel poslovnika je: krščansko družin-

sko razmerje med starši in otroki ter med otroki samimi, ki dopolnjuje strogo pravičnost z dobrotljivo ljubeznijo, mora vladati v društvu in vplivati tako, da nihče ne more tožiti o krivičnosti, pristranosti, in da vsak v zadregi, potrebi občuti vrednost dejanske ljubezni v društvu, član ali odsek. Ne vsaksebi in vsak zase, ampak skupaj moramo stremiti na isti idejni podlagi za istimi najvišjimi cilji krščanske prosvete in narodne krščanske kulture. Dasi potreba delitve dela, razlika v starosti i. dr. zahteva delitev v odseke, okraje, podzveze itd., nas isti temelji, cilji, vodilna načela, glavne naloge, skupni prijatelji in podporniki, skupni nasprotniki itd. silijo, da ohranimo našo prosvetno organizacijo enotno, kakor so nam jo enotno zasnovano, urejeno in razširjeno izročili dr. Krek in njegovi.

Da ne bi ovirala enotnost, centralizem, zdravega razvoja, razmaha in dela v odsekih, podzvezdah, okrajih, da se olajša vsako samoniklo stremljenje po udeleževanju v naši prostovoljni organizaciji, za to je v poslovniku preskrbljeno. Zasnovan ni po centralističnem načelu — samo toliko svobode in pravic delom, kolikor si jih izsilijo, ampak nasprotno avtonomistično načelo je logično izvedeno — samo toliko prikrajšati svobodo in pravice delov, kolikor je z ozirom na enaka načela, naloge, cilje... celotne organizacije treba, da se uvede in ohrani

ni red, varčevanje s sredstvi, zavaruje enotnost kulture narodu in miren razvoj organizacije.

V čemer bo društveno življenje pokazalo potrebo po spremembi, v tem bo občni zbor vsako leto poslovnik spremenil. *

Pravila društev in zvez so sprejeta kot podlaga in vir določbam poslovnika iz razloga praktične potrebe v knjižico.

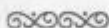
Nova uvedba so zaupniki (str. 59, 60).

Velika društva, ki jim je 8 odbornikov in po en zastopnik za vsak odsek premalo, si praktično lahko pomagajo tako, da dodelo namestnike ali pomočnike odbornikom, kolikor jih je za delo treba; občni zbor naj jim odmeri pravice in dolžnosti odbornikov, dasi na zunaj po pravilih kot taki ne morejo veljati.

Papir in oblika knjižice upoštevata, da se mora poslovnik veliko rabiti. Pri sestavi poslovnika so sodelovali najprvo l. 1920. do 1922. gg. † Dore Mašič in takratni tajnik Narte Velikonja, potem sedanji tajnik in knjižničar Prosvetne, zastopniki Prosvetne v Mariboru, odborniki Prosvetne v Ljubljani in Mariboru ter 11 najbolj delavnih in izkušenih društvenih voditeljev na deželi. Končno redakcijo je izvršil tajnik Prosvetne v Ljubljani.

Poslovnik imamo — začnimo ga rabiti takoj! Kar in kadar bo pa potrebno spremembe, bomo na občnem zboru zveze spremenili.

J. H.

Prosvetni tečaji.

Zelo različne so potrebe in razmere raznih krajev, ki jih je treba upoštevati voditeljem tečajev. Eni si žele poživiti zaspano društvo z dvemi, tremi predavanji predavateljev od zveze, ki govore n. pr. zjutraj možem, dopoldne mladini, popoldne vsem skupaj, nazadnje pa se vrši občni zbor ali igra. Drugod menijo, naj bi zveza v središču prirejala eno — ali večdnevne tečaje za najbolj delavne društvenike, ali pa posebej za tajnike, režiserje, knjižničarje itd. Tretji mislijo, naj bi se taki ali slični poldnevni ali celodnevni tečaji prirejali po okrajih.

Kdor pozna današnje društvene razmere in potrebe, bo rad pritrdil, da so tečaji potrebni. Kdor pa ve, da je težko zbrati ljudi in denar za tečaj, bo pri tem gledal, da s časom in denarjem varčuje, da poskrbi za res potrebna in dobro sestavljena predavanja s čimbolj praktičnim namenom.

Pri zvezi se zdi najprimerneje poskrbeti za take tečaje (deloma na sedežu zveze, največ pa v okrajih, le izjemoma za eno samo društvo), ki bi podali udeležencem (enkrat glavni odborniki, drugič samo tajniki in njihovi pomočniki,

tretjič samo knjižničarji) vse, kar je potrebno za dobro poslovanje (razlaga pravic, poslovnika, vodstvo poslovnih knjig), ali za urejeno poslovanje knjižnice, ali za prirejanje skioptičnih predavanj, ali za režiserje in nadarjene igralce, za pevovalce in pevce itd.

Pri takih tečajih bi se zbralo le 8, 10, 15, kvečjemu 20 tečajnikov, predavali bi najboljši strokovnjaki, ki jih je mogoče dobiti, vršili bi se pol- ali celodnevno za društva enega ali dveh okrajev, bi ob malenkostnih stroških veliko podali in, kar je glavno! — res le praktične, potrebne vednosti.

Vedno bi pa morala društva in okraji vestno pripraviti take tečaje: preskrbeti prostor (par miz s stoli v mirni sobi), morda potrebno kosilo, polnoštevilno udeležbo (ne katerekoli ljudi, ampak najboljše iz vsakega društva in le tiste vrste — tajnike ali knjižničarje itd. — ki je vabljena na tečaj), pokritje malih stroškov.

Kjer spoznate tako potrebo in ste že ustanovili okraj, kar pišete zvezi in se dogovorite za tak tečaj. Če nismo že prej takih tečajev priporočali, je bila vzrok nemožnost; danes pa je že — hvala Bogu — tudi tej važni nalogi Prosvetna dorasla.

Blagoslovljenje društvenih zastav.

Poslovník Prosvetne zveze (t. 100. str. 41.) pravi: »Novo zastavo da društvo slovesno blagosloviti v cerkvi.«

Vsako leto se sliši o par društvih, ki vabijo k blagoslavljanju nove zastave. Doslej pa nimamo nikakih podrobnih navodil (obrednika), kako naj se lepo in primerno izvrši ta obred.

Da ustrežemo želji društev in odporimo obstoječi potrebi, v naslednjem podajamo navodilo, ki ni obvezno, pač pa bo dober pripomoček za blagoslovljenje zastave tam, kjer si ne znajo bolje sami pomagati.

* * *

Blagoslovljenje zastave naj bo vedno slovesno, v župni cerkvi, združeno s sv. mašo, govorom in petjem, vpričo društvenikov, gostov, zastopstev sosednih društev, okraja in zveze, občine itd. Društva okraja, ki imajo svoje zastave, naj ž njimi pridejo k blagoslavljanju nove zastave.

Pred začetkom slovesnosti naj neso 3 društveniki novo, zvito zastavo v cerkev; tam jo naslonijo ob zid na evangeljski strani poleg obhajilne mize.

Ob določenem času se podajo v cerkev v eni, urejeni, skupini — društveni odbor, zastopniki odsekov, kumica, častni člani, zastopniki zveze, okraja, sosednih društev (z zastavami), drugih orga-

nizacij, občine itd. Ob vstopu poje zbor na koro (ali vsaj igra organist) primereno pesem (introit), ta skupina pa se ustavi par korakov pred novo zastavo (obh. mizo) tako, da stoje v eni ali več vrstah od leve proti desni v redu kakor so naštetí. Vsi drugi društveniki pridejo v drugi skupini in se vstopijo za prvo v enaki obliki (pred prihodom naj se domenijo s cerkvenim predstojništvom, da bo ta prostor prazen, v kotih, na stebrih, altar itd. okrašen).

Prvi del slavnosti bodi sv. maša, po sv. maši primeren cerkven govor o pomenu zastave in blagoslovitve, o verskem temelju, ciljih in nalogah društva.

Po govoru društvenik, določen za zastavonošo, z dvema pomočnikoma položi zastavo na obhajilno mizo (ali drugo mizo), duhovnik jo blagoslovi, medtem pa vsi pokleknejo in tiho prosijo Boga za blagoslov zastavi in društvu.

Po blagoslovu vstanejo in — če se vrši zabijanje žebeljev — zabijejo žebelje (z glasno izreko gesla) v sledeči vrsti: duhovnik blagoslovitelj 3 žebelje v imenu Sv. Trojice, kumica, predsednik društva, zastopniki zveze, okraja, častni člani, občinski zastopniki, zastopniki sosednih i. dr. društev, odborniki in zastopniki odsekov domačega društva, dobrotniki društva — po 1 žebelj. Na koro zapoje pri-

merno pesem, medtem kumica priveže trak na zastavo, zastavonoša jo dvigne, druge zastave se ji poklonijo enkrat in se nato po vrsti ž njo poljubijo (z dotikom zgornjega dela zastave).

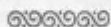
Primerno je, če se izvrši za tem še blagoslov s Sv. Reš. Telesom, ki zaključí cerkveno slovesnost.

V istem redu, kakor so došli, navzoči odkorakajo, na čelu nova zastava. Navadno se vrši po blagoslovitvi obhod (manifestacija) z novo zastavo, nato slovesno zborovanje (kratki govori in pozdravi), kosilo, litanije, prireditev (igra, petje, deklamacije, godba, telovadba itd.). Ves čas naj stoji razvita zastava (zastražena) na vidnem mestu. Pred nastopom noči jo zastavonoša lepo zvije in

shrani na mestu (v društveni omari ali doma), določenem od odbora. (Glej poslovník: Zastava, str. 41.).

* * *

Zastava naj bo lahka, ne prevelika, ker jo je treba dostikrat daleč in dolgo časa nositi. Tudi je manjša — cenejša. Napačen okus ima, kdor meni, da je večja zastava lepša. Ker ne more vsak odsek imeti svoje zastave, dostikrat pa bi bilo prav, če nastopi ta ali oni odsekovi z zastavo, si pomagajo odseki tako, da si nabavi vsak svoj nastavek (pevci liro, Orli orla, društvo pa sulico). Napis na eni strani je društven naslov (n. pr. Katoliško prosvetno društvo v Predvdvoru), na drugi strani pa grb (društva ali kraja), oziroma slika (kraja, farne cerkve, farnega ali društvenega patrona). Prav je, če je všito tudi leto ali popoln datum blagoslovljenja. Na traku je navadno všito geslo društva.

Iz društvenega življenja.

Obločnice, njih uporaba je podvržena trošarini. V naši kraljevini je vsake vrste razsvetljava (sveče — razen voščenihi — žarnice in obločnice, svetilni plin, kalcijev karbid, petrolej in bencin) obdavčena (trošarine prost je le izvesten del za narod nepotrebnega žganja). Ker pa je davek na obločno luč drugače kot na druge vrste luči urejen in društva marsikje uporabljajo obločnice pri dramatičnih predstavah in za razsvetljavo skioptičnih aparatov, objavljamo naslednje:

Clen 111. v Uradnem listu z dne 23. septembra 1920 priobčenega trošarinskega pravilnika določa, da mora vsakdo, ki želi rabiti obločnico, to 48 ur pred uporabo pismeno prijaviti pristojnemu Oddelku finančne kontrole in plačati za dotični mesec 10 Din trošarine za vsako obločnico. Če bi obločnico uporabljali tudi v prihodnjem mesecu, je treba istotako 48 ur prej prijaviti in zopet plačati 10 Din trošarine, vendar le za cel mesec 10 Din, četudi se aparat (obločnico) večkrat ali celo dnevno uporablja.

Kdor prijavo in plačilo opusti, ga v slučaju prijeteja kaznujejo kot tihotapca s petkratnim zneskom prikrajšane trošarine (50 dinarjev). Plačati mora poleg redne trošarine tudi takso za obsodbo, ki znaša najmanj 30 Din.

Kjer torej uporabljate elektriko z obločnico, ravnajte po tem navodilu, da ne boste plačevali kazni!

Prosvetni okraj so ustanovili dosedaj: Ljubljana, Vič, Moravče, Senčur, Novo mesto, Mengeš. Do maja bi morali imeti že povsod svoj okrajni odbor, ki bi začel vršiti svoje naloge. Prosimo, ustanovite po navodilih v Vestniku povsod še ta

mesec okrajni odbor, ki naj začne z delom. Zvezi pa pošljite točen zapisnik, da bo informirana.

Občni zbor dekanjskega odbora v Kamniku. Medtem, ko se — prepočasi sicer, a vendarle eden za drugim — ustanavljajo novi odbori prosvetnih okrajev, je edini delavni dekanjski odbor v Kamniku imel 24. aprila svoj zadnji občni zbor. 19 oseb je zastopalo 9 društev (vseh v dekaniji je 16). Predsednik č. g. župnik Tomazič (Sela) je poročal o delu odbora in stanju prosvetne organizacije, tajnica je čitala zapisnik obč. zbora 24. oktobra 1923. Odbor je imel 4 seje in je priredil v večini društev skioptična predavanja. Sodelovala je hvalevredno v prosvetnem oziru tudi Slov. dijaška zveza, ki je med drugim v Kamniku uredila knjižnico društva.

Pregledniki so ugotovili, da je bilo v zadnjem letu izvršenega precej dela v okraju. Č. g. kaplan Černilec (Komenda) je predaval o delu za treznost, v debati pa se je ugotovila potreba enotnega postopanja. Tajnik Prosvetne je opozarjal na sklepe obč. zbora zveze 15. novembra 1923 in prosil, naj društveni odbori točno izvajajo njegove sklepe in navodila Vestnika.

Občni zbor prosvetnega društva na Viču 25. aprila, je bil precej zanimiv. Eno največjih in najbolj delavnih društev v deželi, ki je po večletnih notranjih bojih vzorno uredilo razmerje med odseki in društvom, pravice in dolžnosti, delo in red v društvu, je vsled razmerja cerkvenih pevcev do društva zašlo v nove težave. Kakor povsod, se tudi tu kaže, da morajo imeti najbolj delavni in požrtvovalni člani tudi glavno besedo v društvu in glas v odboru, sicer je red in mir

nemogoč. Podobno, kakor sv. Pavla besede: Kdor ne dela, naj ne je, bi imeli reči o društvenih razmerah: Kdor ne dela (v društvu), naj tudi ne komandira (v društvu), ker dobro voditi more le tisti, ki dobro in dosti dela v društvu.

Zastopnik zveze.

Nov skioptikon sta dobila potom Prosvetne zveze društvo v Loškem potoku in Apostolstvo sv. Cirila in Metoda v Ljubljani. Posamezne dele za popravo starih skioptikonov je dobavila, oziroma naročila Prosvetna več društvo. Ker mora plačati blago trdko v inozemstvu vnaprej, mora seveda tudi od naročnikov dobiti prej denar. Stroške za carino, vozno, morebitne diference v valuti in druge manjše stroške, ki jih ni mogoče vnaprej natanko izračunati, povrne naročnik ob prejemu blaga. Cela akcija (od prvega dopisa do prejetja blaga) traja še vedno par mesecev.

Naš cilj mora biti: vsak okraj naj si nabavi še letos vsaj 1 skioptikon, pozneje pa sploh vsako večje društvo. S tem vrši najvažnejšo prosvetno nalogo in si pridobi lepe dohodke (vprašajte društvo na Jesenicah, v Šiški itd.).

Veliko proslavo treznosti 21., 22. junija priredi s sodelovanjem šol in prosvetnih organizacij Društvo za gojitev treznosti v Ljubljani. Odborniki za treznost v Ljubljani in v celi deželi, mislite, kaj bi vaše društvo moglo storiti ta dan v svojem okraju.

Predavanja Zveze kulturnih društev. Cenala slovenskih svobodomiselnih prosvetna društev je z veliko energijo in stroški organizirala predavanja na deželi. Vsako nedeljo pošlje več predavateljev v razne kraje. Vsak predavatelj hodi s svojim predavanjem od kraja do kraja. Po naslovih in predavateljih soditi in po informacijah poslušalec, so skoro vsa predavanja zasnovana in prežeta svobodomiselnega duha in imajo namen pridobiti svobodomiselnemu liberalizmu, ki je na gospodarskem in političnem polju pogorel, na prosvetnem polju novih pristašev in moči. Tudi skušajo s temi predavanji pripravljati tla za ustanovitev svojih prosvetnih in političnih organizacij (podobno poskuša Samostojna kmečka stranka s svojo Zvezo fantov in deklet).

Kaj pravimo mi k temu? Prav je, da prosvetno tudi ti ljudje delajo. Priliko imajo, da si pridobivajo somišljenikov, kakor mi. Seveda pa ni prav, če pri tem širijo protikatoliško naziranje med ljudstvom, ki se je le po veri ohranilo in iz nje črpa največ svoje moralne moči. In volk je opasen, četudi hodi okoli v ovčjem kožuhi! — Kaj torej storiti? Kakor zavedni katoličani skušajo zabraniti z vsemi dovoljenimi in poštenimi sredstvi širjenje brezverskega časopisja in vneto širijo katoliški tisk; kakor skušajo od svobodomiselnih društev odvrniti ljudstvo in je organizirati v katoliških društvih; tako moramo tudi ljudstvo odvracati od teh predavanj apostolov liberalizma in svobodomisel-

stva (brezverstva) ter skrbeti za redna, dobra predavanja v naših društvih. Mi nima-mo toliko denarja, imeti pa moramo več požrtvovalnosti in čiste ljubezni do Boga in ljudstva, da bomo tudi na tem polju prekosili one, ki skušajo danes Dobremu pastirju odvzeti ovce in z ljudskimi predavanji pridobivati pristaše svojim zmotnim načelom in premaganim četam. — Kamor pride predavatelj Zveze kulturnih društev ali Zveze fantov in deklet, tam ste krivi največje zanikarnosti, ako se ne informirate po enem ali več vaših izobražencev, kaj in kako je predaval in ne poskrbite, da se tudi v naših društvih dobro in redno predava. Prej ali pozneje vas bo bolela glava! Sicer pa so naša društva zato ustanovljena, da delajo, zlasti s predavanji in knjižnico, ne pa, da spe ali samo igrajo! Ne glede na početje načelnih nasprotnikov, iz ljubezni do Boga, Cerkve in ljudstva, gnani od želje po kulturnem dviganju ljudstva, moramo vršiti svoje naloge krščanske prosvete. Poživili smo Prosvetno zvezo, poživiti moramo ali novo ustanoviti v vsaki župniji prosvetno društvo in v vsaki okolici okraj, ki bo skrbel za primerna predavanja, zlasti skioptična. Zveza bo krepko pomagala. Seveda moramo znati tudi kaj žrtvovati in delati, delati za obrambo in širjenje naših načel. Kjer ne delajo, za-služijo, da so tepeni!

Pri čekovnih denarnih pošiljatih napišite vedno na sredi zgoraj s par besedami: čemu (zakaj) pošiljate denar, n. pr. članarina 1924, ali 3 poslovniki, ali sprememba pravil, ali poslovne knjige, ali izposojeni diapozitivi in podobno. Drugače se lahko zgodi, da pisarna Prosvetne ne more izslediti, čemu društvo pošilja denar in nastanejo neljube pomete ali zmešnjava.

V dopisih društva, ki se nanašajo na kak dopis zveze (ali druge organizacije), začnite vedno takole: Na Vaš dopis št. ... z dne ..., sporočamo itd. Drugače povzročite lahko zamudno iskanje v pisarni, ki ima dosti bolj važnih opravil.

Poslovanje pisarne Prosvetne je tako urejeno, da na vsak dopis takoj odgovori, kakor hitro je to mogoče. Na večino dopisov še isti dan, ko jih sprejme, odgovori. Ako tak dopis nalaga obširno delo pisarni (treba je letati okrog uradov, po trgovinah, krog strokovnjakov), ga takoj začne reševati. Včasih pa je delo tako obširno ali zamudno, ali je treba hitro vršiti še bolj važna opravila, ali predložiti dopis seji odbora itd., da se odgovor mora zakasnit za cel teden ali celo mesec. V tem slučaju naj društvo ne godrnja, ampak upošteva vse možnosti. Odbor in pisarna se zavedata, da morata služiti potrebam društev in to tudi storita — v kolikor je to v danih razmerah mogoče. Sicer pa se zadnje leto še nihče ni pritoževal nad počasnostjo ali zanikrnostjo Prosvetne, pač pa so že razna društva pismeno priznala, da so bila vzorno postrežena. Mnogo več dobrega

bi zveza še storila, če bi imela več — dinarjev!

Pregledniško (revizijsko) polo smo priložili za vsako društvo na Kranjskem 4. številki za Vestnika in v »Slovenec« prosili, naj jo vsako društvo izpolni (brez olepšav) ter pošlje do 15. maja Prosvetni. Uspeh je bil zelo slab. Ali bi hoteli vendar-le to vsaj zdaj storiti?

Ni vedno dobro razlagati, čemu in zakaj prosimo društva, naj store to ali ono, ker tako izvedo marsikaj ljudje, ki niso razvoju naše organizacije naklonjeni ali celo vse store, da bi naše delo in uspehe ovirali, onemogočili. Ako taki ljudje izvedo že vnaprej za naše načrte, nam lahko zelo veliko uspehov onemogočijo. Ker pa zanikrnost odborov, ki bi morali izvrševati navodila zveze, še več škoduje, kakor nepotrebne razlage načrtov, moramo seveda pojasniti — v upanju, da bodo izprevideli potrebo in izvršili navodila. Odbor zveze je večkrat v zadregi, ako bi bilo v korist organizaciji navesti podatke o stanju in delu, pa jih ne more, ker jih ne dobi od društev. N. pr. bi radi od države dosegli znatno podporo (od te bi vsa dru-

štva imela korist) za predavanja, tečaje itd.; v ta namen bi morali prošnjo utemeljiti s točnimi podatki; ali v svrhu pregleda stanja in dela v društvih, ki naj omogoči zvezi doognati, kako naj vodi, pospešuje, izpopolnjuje prosvetno delo, za katere kraje in okraje naj se bolj briga itd.; mednarodna zveza katoliških organizacij, francoski konzulat i. dr. bi radi dobili podatke o našem delu za važne publikacije itd., itd. Mi prosimo društva, pošljemo tiskana vprašanja in določimo termin, do katerega naj vrnejo pole s podatki — pošlje jih morda 5, morda 10 odstotkov; pišemo še enkrat, dvakrat, desetkrat — in spravimo skupaj 30 odstotkov. Radi tožimo o brezbriznosti drugih, o povojni dobi, o sitnosti zveze, vse se nam zdi odveč in nepotrebno — notem pa se še čudimo, če ni večjih uspehov. Če hočemo, da bo kdaj bolje, moramo sami več in bolj smotreno, disciplinirano delati!

Vestnik ponekod nerazrezen spravljajo. V par slučajih je zveza ugotovila, da ga nihče v društvu ni bral celega pol leta. Čemu imamo organizacijo? Kakšni časi bodo prišli, kdo bo vladal, če bomo mi spali?

Prosvetna zveza v Mariboru.

Vsem društvom Prosvetne zveze v Mariboru.

Društva, naročite poslovne knjige. Kljub temu, da je »Vestnik« že dovolj pisal o novih poslovnih knjigah in pojasnjeval njih namen, večina društev na to nič ne dá. Ali so res vsa društva tako obubožala, da nimajo niti 80 do 100 Din za 9 najpotrebnejših društvenih poslovnih knjig? Centrala se trudi pod najtežavnejšimi okolščinami, kako bi spravila v red in na noge vse naše društveno delo, a le redka so društva, ki vedo to vpoševati in se ne ustrašijo malenkostnih žrtev. Društveni odbori, prosimo vas, zganite se in storite, kar bo v dobro vašemu društvu!

Poslovnik za društva je končno na razpolago. Izvod stane 10 Din. V smislu sklepa občnega zbora 6. dec. 1923 bivše Slovenske krščanskosocialne zveze v Mariboru je Poslovnik obvezen za vsa društva, zato ga morajo tudi vsa društva naročiti. Brez Poslovnika je smotreno in urejeno delovanje društvenih odborov kakor društev sploh nemogoče. Zato seizejte pridno po Poslovniku, da ne bo zastoj naš trud!

Potrdilo o pravici znižanja 10% prireditvenih taks dobe odslej vsa včlanjena društva pri Prosvetni zvezi v Mariboru brezplačno. To zato, ker je finančno ministertvo v Belgradu opustilo Prosvetno zvezo (za včlanjena društva še prošnja ni rešena, posredovali pa smo ponovno, da se to zgodi!) plačevanja kolkovnih pristojbin za vse vloge

na državne urade. Društva, ki žele takšno potrdilo, naj to samo sporočijo in jim bomo takoj postregli. Finančnim organom je pri žigosanju vstopnic treba vedno predložiti to potrdilo in naše potrdilo, da je društvo član Prosvetne zveze.

Jugoslovanska Matica, Narodnoobrambno delo. Odbor Prosvetne zveze je sklenil v sporazumu z drugimi našimi prizadetimi organizacijami, da priporoča vsem včlanjenim društvom ustanavljanje podružnic Jugoslovanske matice, narodnoobrambnega društva v Ljubljani. Glede ustanavljanja podružnic in članstva pri njih naj se društva prilagodijo vsem svojim krajevnim razmeram. Nadaljnja potrebna navodila dobe društva vedno pri Prosvetni zvezi. Ustanavljati podružnice Slovenske Straže se ne priporoča, niti ne odsvetuje; iz razloga, ker je zdaj pri Jugoslovanski matici dovolj jamstva, da se postopa v narodnoobrambnih ozirih nepristransko, Slovenska Straža pa ne kaže več svoje aktivnosti. Nujno pa prosimo vsa društva, da zbu- de med društveniki kakor med ljudstvom sploh smisel za prepotrebno narodnoobrambno delo. Vsako društvo naj bi priredilo vsaj eno ali dvoje splošnih predavanj, ki bi bila posvečena izključno narodnoobrambnim vprašanjem.

Delo naših načelnih nasprotnikov. Nam načelno nasprotno časopisje in nasprotna kulturna (kakor tudi politična) društva de-

lajo z vneto na prosvetnem polju, da bi si dobila pristašev s prosvetnim delom. Znani so nam sklepi, ki predo za tem, da spravijo v naše društvene odbore pritrjeno svoje ljudi in da dobe tako sčasoma naša društva v svoje roke, ž njimi pa tudi društveno premoženje. Zato prosimo in opozarjamo vsa društva, da gledajo strogo na to, koga volijo v društveni odbor, koga sprejemajo kot društvenega člana. V tem oziru ni nikoli previdnosti dovolj. Iz teh razlogov tudi svetujemo, da sprejmejo društva prav kmalu nova društvena pravila (dobite jih pri Prosvetni zvezi), ki zajamčijo vsakemu društvu, da ne more preiti v nasprotno roke.

Ne trpite v društvih tudi takozvanega rodoljubnega slogaštva, kakor je, žal, po nekod slučaj, ker pri tem vlečejo naši člani vedno kratko slamico, nasprotniki pa lezejo po naših hrbtih navzgor. Popustljivost in strpnost sta sicer lepi čednosti, a v načelnih ozirih jih ne smemo poznati, ker s tem vedno oslabimo načela sama.

Koleke Slov. Straže, po 5 para, dobite tudi v Prosvetni v Mariboru (Sl. Straža posluje v Lj., v pisarni ljublj. Prosvetne, Miklošič. c. 7). Kolekujmo zopet naša pisma (zadaj, kjer se zapre ovitek) z narodnim kolkom, da s tem budimo narodno zavednost in podpremo nar. obr. organizacijo!

Vsem društvom!

Koncem tega meseca izide ob priliki 30 letnice krščansko socialnega gibanja med Slovenci posebna številka »Socialne Misli«, ki bo objavila članke o zgodovini krščanskosocialne misli, o nastanku naše Slovenske krščanskosocialne zveze, o dr. Kreku in njegovem delu, o krščanskosocialnih kulturnih delavcih, ustanoviteljih in govornikih, sploh o zgodovini vsega našega pokreta obenem z zanimivimi spomini. Ker je to zelo važno za naša društva, pozivljamo naše člane, naj se na to številko »Socialne Misli« ž e z d a j n a r o č e, in sicer pri »Upravi Socialne Misli«, Jugoslovanska tiskarna, Poljanski nasip 2. Cena številke je 5 Din.

Ali imamo že:

**znake,
skioptikon,
poslovník,
poslovne knjige,
nova pravila,
članske izkaznice,
prosvetni okraj?**

**Ali smo že plačali članarino
in Vestnik Prosvetne zveze?**